

Strazbur, 30 jun 2021

CEPEJ(2021)4REV4

*EVROPSKA KOMISIJA ZA EFIKASNOST PRAVOSUĐA
(SEPEŽ – „CEPEJ“)*

Smernice pri održavanju video-konferencija u sudskim postupcima

Dokument je usvojen na 36. plenarnom sastanku CEPEJ-a (16. i 17. juna 2021)

SMERNICE

SVRHA I OBIM

Ove smernice¹¹ pružaju skup ključnih mera koje države i sudovi treba da poštuju kako bi osigurali da upotreba video-konferencija u sudskim postupcima ne podriva pravo na pravično suđenje kako je predviđeno Članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) i ispunjava uslove iz Konvencije o zaštiti pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka. Cilj je da se državama obezbedi okvir čija je svrha da eliminiše svaki rizik od kršenja prava stranaka tokom saslušanja na daljinu, a posebno njihovo pravo da budu saslušani i da aktivno učestvuju u postupku kao i pravo na odbranu. Smernice pokrivaju sve sudske postupke i takođe mogu biti primenjive mutatis mutandis na tužilaštva.

Dokument je strukturiran na sledeći način: U prvom delu, smernice se bave proceduralnim pitanjima koji se tiču svih vrsta sudskih postupaka, naglašavajući posebnosti krivičnog postupka. U drugom delu, smernice se odnose na tehničke i organizacione zahteve za upotrebu video-konferencija u sudskim postupcima. Dodatak sadrži kontrolnu listu osnovnih zahteva za primenu video-konferencija u sudskoj praksi.

DEFINICIJE

Za potrebe ovih smernica, donji pojmovi će biti definisani na sledeći način:

- i. Video-konferencija se odnosi na sistem koji dozvoljava dvosmernu i istovremenu komunikaciju slike i zvuka omogućavajući vizuelnu, audio i verbalnu interakciju tokom ročišta na daljinu;
- ii. ročišta na daljinu se odnosi na saslušanje koje se održava putem video-konferencije
- iii. termin "sud" odnosi se na sudski organ koji organizuje ročišta na daljinu, u vršenju svojih funkcija.

FUNDAMENTALNI PRINCIPI

- A. Sve garancije za pravično suđenje prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (ECHR) primenjuju se na ročišta na daljinu u svim sudskim postupcima. Ključni elementi su pravo na efikasan pristup sudu, pravičnost postupka, kontradiktorni karakter procesa, jednakost stranaka, pravilno sprovođenje dokaza, vreme za pripremu i pristup materijalima, odluke suda u razumnom vremenu, bezbednost podataka i upravljanje rizikom.
- B. Države treba da uspostave pravni okvir koji pruža jasnu osnovu za davanje dozvole sudovima da održavaju ročišta na daljinu u sudskim postupcima.
- C. Na sudu je da odluči, u okviru važećeg pravnog okvira, da li određeno ročište bi trebalo održati na daljinu, u cilju obezbeđivanja sveukupne pravičnosti postupka.
- D. Sud treba da zaštiti pravo stranke na efektivnu pomoć advokata u svim sudskim postupcima, uključujući poverljivost njihove komunikacije.

¹ Smernice su elaborirane na osnovu nacrtu koji su pripremili stručnjaci CEPEJ-a: Marek Swierczynski (Poljska) i Aleksandra Palanka (Francuska).

DEO I - PROCEDURNA PITANJA VIDEO-KONFERENCIJA U POGLEDU PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE

Smernice za sve sudske postupke

Odluka o održavanju ročišta na daljinu

- 1) Države treba da obezbede da pravni okvir koji pruža sudovima dovoljno osnova za donošenje odluke o tome da li se daljinsko ročište može ili treba održati u konkretnom slučaju.
- 2) Na osnovu zakonskog okvira koji je donela država, sud treba da utvrdi da li je održavanje ročišta na daljinu razumno i prikladno u specifičnim okolnostima slučaja i obrazložiti svoju odluku.
- 3) Stranke u postupku treba da imaju priliku da se konsultuju sa sudom: i) o tome da li ročište u vezi predmeta može ili treba da se održi na daljinu, ii) o posebnim aranžmanima za takvo saslušanje na daljinu, iii) da se pozabavi svim bezbednosnim problemima stranaka, i iv) da zatraži od suda da održi ročište uživo, navodeći svoje razloge.
- 4) Odluka treba da bude otvorena za eventualno preispitivanje pred nadležnim organom u skladu sa nacionalnim zakonom.

Pravo na efikasno učešće

- 5) Sud treba da pruži priliku učesnicima da testiraju kvalitet zvuka i slike pre; na primer putem samotestiranja, ili na početku saslušanja dozvoljavajući svakom učesniku da se upozna sa karakteristikama platforme za video-konferencije.
- 6) Sud treba da bude u mogućnosti da tokom ročišta na daljinu kontinuirano prati kvalitet slike i zvuka video poziva kako bi se sveli na minimum tehnički incidenti koji mogu uticati na pravo stranaka da efektivno učestvuju u postupku.
- 7) Sud treba da obezbedi da prenos mogu da vide i čuju oni koji su uključeni u postupak kao i javnost ako se postupak održava javno.
- 8) Sud treba da razmotri situaciju i izazove lica na ugroženom položaju, kao na primer deca, migranti ili osobe sa invaliditetom, pri odlučivanju održavanja saslušanja na daljinu i njegovih modalitete.
- 9) Sud treba da prekine ročište u slučaju tehničkih problema dok se isti ne otklone, a u zavisnosti od njegove prirode. Takav prekid treba registrovati u zapisniku ročišta na daljinu.

Identifikacija i privatnost

- 10) Sud treba da identifikuje sve učesnike ročišta na daljinu. Mere identifikacija treba da budu jasne u skladu sa važećim pravnim okvirom, i ne preterano nametljive ili opterećujuće.
- 11) Privatnost učesnika ročišta na daljinu treba da bude zaštićena i ublaženi mogući rizici po njihovu privatnost od strane suda. Treba preduzeti sve potrebne mere kako bi se eliminisao svaki rizik od povrede prava stranki na privatnost.

Javnost i snimanje

- 12) Sud treba da očuva prirodu javnog ročišta na daljinu stvaranjem sveobuhvatne procedure za učešće javnosti. Javnost ročišta na daljinu može se obezbediti, na primer, omogućavanjem javnosti da se pridruži ročištu na daljinu u realnom vremenu ili postavljanjem snimaka na veb stranicu suda.
- 13) Zabranjeno je fotografisanje, snimanje, emitovanje ili bilo koji drugi oblik distribucije bilo kog dela ročišta na daljinu (uključujući audio zapis) ukoliko to prethodno ne odobri sud.

Svedoci i veštaci

- 14) U meri u kojoj to nacionalni pravni sistem dozvoljava, ispitivanje svedoka i veštaka pri ročištu na daljinu treba da je što bliže moguće nalik na usvojenu praksu kada je svedok ili veštak prisutan u sudnici.
- 15) Odgovarajućim aranžmanima treba posvetiti posebnu pažnju kako bi se obezbedio integritet ročišta na daljinu i izbegao pritisak ili uticaj na svedoke ili veštake tokom takvih saslušanja.

Dokazi

- 16) Sud treba da obezbedi uputstva za proceduru koju učesnici treba da ispoštuju kako bi predstavili dokumente ili bilo koji drugi materijal tokom daljinskog ročišta.
- 17) Trebalo bi napraviti praktične aranžmane kako bi se osiguralo da svi učesnici mogu da vide i/ili čuju materijal predstavljen tokom ročišta na daljinu.
- 18) Trebalo bi da se sledi načelo kontradiktornosti pri iznošenju novih navoda, argumenata i/ili dokaza tokom ročišta na daljinu, a sud treba da obezbedi pravo na protivdokaze.

Prevodioci

- 19) Kada je prevodilac potreban tokom ročišta na daljinu, poželjno je prisustvo prevodioca pored učesnika koji ne govori jezik suda.
- 20) U bilo kom trenutku tokom saslušanja, prevodilac treba da ima odgovarajući vizuelni kontakt sa osobom čiji govor se prevodi.

Posebne smernice za krivične postupke

Legitiman cilj

- 21) Ako zakon ne zahteva slobodan i informisan pristanak okrivljenog, odluka suda o njegovom ili njenom učešću u ročištu na daljinu treba da služi legitimnom cilju.
- 22) Legitimni cilj ročišta na daljinu u krivičnom postupku treba da se zasniva na vrednostima kao što su zaštita javnog reda, javnog zdravlja, sprečavanje krivičnih dela i zaštita prava na život, slobodu i bezbednost svedoka i žrtvi zločina. Poštovanje prava na suđenje u razumnom roku sud može razmatrati posebno u fazama postupka nakon prvog stepena.

Efektivno učešće okrivljenog

- 23) Dostavljeni video link treba da omogući okrivljenom da vidi i čuje učesnike tokom ročišta na daljinu, uključujući drugu stranu, sudije, svedoke i veštake. Učesnici treba da budu u mogućnosti da vide i čuju optuženog.
- 24) Sud treba da reaguje na tehničke probleme koje prijavi okrivljeni. Pre saslušanja na daljinu, okrivljeni treba da bude obavešten o proceduri prijavljivanja tehničkih problema predsedavajućem sudiji (npr. imenovanjem odgovornog službenog agenta u blizini okrivljenog ili dugmetom za upozorenje na interfejsu video poziva).
- 25) U slučaju kontinuirano neprimerenog ponašanja okrivljenog, sud treba da obavesti okrivljenog o svom ovlašćenju da utiša, odloži ili prekine video vezu okrivljenog, pre nego što donese takvu odluku
- 26) U slučaju da je okrivljeni utišan, sud treba da obezbedi da zakonski zastupnik okrivljenog i dalje može da pruži pravnu pomoć tokom ročišta na daljinu i postupka u celini.

Pravno zastupanje

- 27) Okrivljeni treba da ima efikasan pristup pravnom zastupanju pre i tokom ročišta na daljinu, uključujući pravo da poverljivo komunicira sa svojim advokatom pre početka ročišta.
- 28) Sud bi trebalo da odloži ili prekine održavanje ročišta na daljinu u slučaju odsutnosti zakonskog zastupnika okrivljenog. U takvim okolnostima, sud treba da preduzme sve neophodne mere da obezbedi pravo na pravno zastupanje okrivljenog, uključujući i eventualno postavljanje branioca po službenoj dužnosti.
- 29) Okrivljeni treba da bude u mogućnosti da se posavetuje sa svojim zakonskim zastupnikom i razmeni poverljiva uputstva bez nadzora. Treba isključiti prisustvo drugih osoba koje dele istu prostoriju sa okrivljenim tokom takve razmene.
- 30) Okrivljeni treba da bude u mogućnosti da komunicira sa svojim zakonskim zastupnikom preko obezbeđenog sistema. Okrivljeni treba da bude uveren u poverljivost takve komunikacije. Korišćenje bezbedne linije, koja se razlikuje od video veze obezbeđene za ročište na daljinu, treba da bude privilegovano
- 31) Trebalo bi preduzeti posebne aranžmane kako bi se osiguralo da tumačenje komunikacije između okrivljenog i njihovog pravnog zastupnika ne podriva poverljivost.

II DEO - ORGANIZACIJSKA I TEHNIČKA PITANJA VIDEO-KONFERENCIJA

Ključni zahtevi

- 32) Države se podstiču da izdvoje adekvatna javna sredstva i resurse kako bi omogućile efikasne video-konferencije u sudskim postupcima.
- 33) Države treba da obezbede da je iskustvo saslušanja što je više moguće približno saslušanju uživo, uključujući potpunu komunikaciju i interakciju svih strana u postupku sa osobom koja će biti saslušana.
- 34) Vođenje rasprave na daljinu treba da se zasniva na principima pravičnosti, efikasnosti, svrsishodnosti postupka, saradnje, sigurnosti i zakonitosti obrade podataka o ličnosti.

Uputstva za učesnike

- 35) Sud treba da pruži učesnicima jasna pravila, instrukcije i/ili uputstva o korišćenju video-konferencija i vođenju ročišta na daljinu. Preporučljivo je pripremiti informativne materijale ne samo u tekstualnom formatu, već i kao kratke video zapise. Trebalo bi razmotriti tutorijale napravljene po meri ili obuke o korišćenju platforme. Učesnike treba podsetiti da se pojavljuju pred sudom i da se stoga moraju ponašati prikladno u skladu sa važećim zakonima, dobrom praksom i sudskim bontonom, koji u svakom slučaju treba prilagoditi ročištima na daljinu
- 36) Sud treba da unapred obavesti učesnike o tehničkim zahtevima, uključujući datum, vreme (uzimajući u obzir različite vremenske zone), mesto i uslove održavanja ročišta na daljinu.
- 37) Sud treba da zatraži od učesnika da obezbede pouzdanu video vezu zadovoljavajućeg kvaliteta i da obezbede adekvatnu vidljivost i osvetljenje kako bi mogli efikasno da učestvuju u raspravi na daljinu.
- 38) Ako je moguće i potrebno, sud treba da zakaže probnu sesiju video-konferencije pre ročišta na daljinu kako bi omogućio davanje smernica o tome kako će se isto voditi, tehnologiji koja će se koristiti i svim drugim relevantnim pitanjima.
- 39) Sud i učesnici treba da se priključe video-konferenciji u dogledno vreme pre zakazanog ročišta na daljinu kako bi se rešila tehnička pitanja.
- 40) Sud treba da obavesti sve učesnike o mogućim tehničkim i drugim poteškoćama koje bi mogli da iskuse i da ih podseti da izbegavaju preklapanje govora više učesnika u isto vreme i da isključuju mikrofonski sistem kada ne govore.
- 41) U zavisnosti od nacionalnog zakona, učesnici mogu prisustvovati saslušanju putem video-konferencije iz sudnica, pritvorskih objekata, advokatskih kancelarija ili drugih sigurnih mesta. Prostor za saslušanje, uključujući opremu, treba da garantuje integritet izjava svakog učesnika, a posebno onih ugroženih.

Bezbednost

- 42) Trebalo bi unapred napraviti praktične aranžmane kako bi se smanjio rizik da su hardver, softver i veze za video-konferencije podložne neprikladnom pristupu, kao što je hakovanje ili drugim nedozvoljenim pristupima.
- 43) Planovi za vanredne situacije treba da budu na snazi kako bi se efikasno rešavali problemi kao što su iznenadni tehnički kvarovi, isključenja, nestanci struje (alternativni kanali komunikacije i tehnička podrška) ili ugrožavanje bezbednosti podataka.
- 44) Cloud computing usluge koje se koriste tokom daljinskih saslušanja i potencijalno skladištenje podataka treba da budu u skladu sa zakonima o zaštiti podataka.
- 45) Autonomija suda treba da bude ojačana, a ne ograničena upotrebom tehnologije, posebno upotrebom alata i usluga veštačke inteligencije.
- 46) Upotreba alata veštačke inteligencije, kao što su zvučni ili video e-filteri, treba da bude pod kontrolom suda.
- 47) Ako postoji tehnički kvar koji se ne može otkloniti, daljinsko ročište treba odložiti ili prekinuti.

Tehnički standardi

- 48) Hardver i softver za video konferencije treba da ispunjavaju minimalne industrijske standarde kako bi se olakšala kompatibilnost, bez obzira na vrstu video-konferencije koja se koristi, i kako bi se smanjila kašnjenja u prenosu video i audio podataka.
- 49) Države treba da uzmu u obzir da pravila za video-konferencije budu tehnološko neutralna i da ne nameću ili diskriminišu u korist određene vrste tehnologije video-konferencije.
- 50) Hardver i softver za video konferencije treba da obezbede video i audio zapise zadovoljavajućeg kvaliteta kako bi se održavala kontinuirana i adekvatna audio-vizuelna povezanost, omogućavajući strankama da prate postupak i efikasno učestvuju u njemu.
- 51) Svi učesnici ročišta na daljinu, a posebno sudija, treba da vide i čuju govornika koji postavlja pitanja ili daje izjave pri saslušanju, kao i reakciju drugih učesnika.
- 52) Videokonferencijski sistem koji obezbeđuje sud treba da bude besplatan za sve učesnike, pristupačan i jednostavan za korišćenje, da radi na standardnom hardveru i da obezbeđuje zaštitu podataka.
- 53) Države treba da kontrolišu tehničke standarde koji se odnose na video-konferencije.

Tehnička pomoć

- 54) Sudije, stranke, sudsko osoblje i drugi učesnici treba da imaju IT podršku tokom ročišta na daljinu kako bi izbegli kašnjenja i tehničke poteškoće pri korišćenju sistema za video-konferencije.

Obuka i dobra praksa

- 55) Države treba da obezbede sudijama, sudskom osoblju i pravnim praktičarima adekvatnu obuku o IT rešenjima i srodnim međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava.
- 56) Države treba da podstaknu sudove da razmenjuju najbolje prakse video-konferencija u cilju smanjenja troškove i povećanja efikasnost.

Dodatak - Apendiks

Kontrolna lista za vođenje video konferencija u sudskoj praksi

- Sigurnost: željeni nivo sigurnosti koji proizilazi iz vrste procedure
 - autorizacija
 - prisutnost samo željenih (pozvanih) stranki
 - autentičnost
 - uverenje u identitet prisutnih
 - privatnost (održati privatnost u video poziva)
 - enkripcija
 - privatna ili javna infrastruktura
 - javna infrastructure (cloud, hosting)
 - solution hosted on-site
 - private infrastructure
 - administracija korisnika
 - authentication of participants
- Snimanje
 - Zvuka
 - Zvuka i videa
 - Zvuka više kanala
- Pristupačnost
 - Oprema
 - Softver
 - Jednostavnost upotrebe
- Kvalitet
 - Rezolucija
 - Protok
 - Osetljivost
 - Oprema
 - Ekрани
 - Rezolucija kamere
 - Kvalitet zvuka mikrofona

- Evidencija (mikrofona i kamera)
- Tip licence:
 - vlasnički ili otvoreni izvor
- Oprema za video-konferencije
 - Profesionalna (permanently postavljena u sudovima)
 - Profesionalna (mobilna)
 - Poluprofesionalna (sala za sastanke sa ekranima i kamerama)
 - Potrošačka elektronika (webkamere sa zvučnicima, slušalice sa mikrofonom)
 - Mobilni uređaji (tableti, mobilni telefoni)
- Vidljivost
 - Sudnica: ekrani, zvučnici omogućavaju svim stranama da prate postupke
 - Svedoci ili veštaci
- Standardi
 - Javni ili
 - Vlasnički
- Kompatibilnost
 - Standardni protokoli (ITU standard)
 - IP-to-IP
- Deljenje dokumenata
 - Snimanje dokumenta (dokumenti u fizičkoj formi)
 - Deljenje ekrana (za digitalni sadržaj)
- Rad kamere
 - Statički (fiksirana) kamera
 - Ručno nagnjanje/okretanje/zumiranje/fokus
 - Automatska (kontrolisana glasom)
 - Daljinski rad
- Zaštita svedoka
 - Odvojene sobe za svedoke (ukoliko je moguće na drugoj lokaciji)
 - Izobličenje glasa
 - Zamagljenje/izobličenje/deaktivacija slike
- Privatne sesije
 - Strane se konsultuju sa svojim advokatima
- Prevođenje
 - Prevodioci nisu na istoj lokaciji

- Simultani prevod
- Upotreba AI (veštačke inteligencije)
 - Automatsko generisani titlovi
 - Identifikacija govornika
 - Automatsko generisanje teksta na osnovu govora
 - Filteri
- Planiranje video-konferencije
 - Korišćenje Sistema zakazivanja video-konferencija (po kalendaru) – sudnica se može rezervisati u zavisnosti od tehničke opremljenosti
 - Tehničar – unapred testira, uspostavlja video-konferenciju, u pripravnosti je